

مجموعه ماندگار: هنر باستانی خاور نزدیک

مجموعه خاور نزدیک که در موزه کارلوس موجود است، مظهري از عهد باستان خاور نزدیک، از زمان آغاز کشاورزی و نوشتن تا پیدایش و گسترش نخستین شهرها و امپراطوری‌ها، است. این مجموعه، محدوده جغرافیایی وسیعی، از جمله: بین‌النهرین (عراق امروزی و بخش‌هایی از سوریه)، ایران باستان، خاور نزدیک (سرزمین‌های کرانه خاوری مدیترانه)، آناتولی (ترکیه) و آفریقای شمال‌غربی را در برمی‌گیرد. تاریخچه طولانی این مجموعه، بیانگر گرایش و پیشرفت باستان‌شناسی خاور نزدیک در قرن بیستم است و مشتمل بر اشیایی است که توسط تنی چند از باستان‌شناسان، به دست آمده‌اند.

۱- کتیبه‌ای درون پاکت

حروف یا متون مهم روی کتیبه‌ای نوشته شده و درون یک پاکت سفالین که بخشی از متن روی آن نوشته شده و مهری نیز روی آن نقش بسته، قرار می‌گرفته است. این کار صرفاً به این دلیل انجام می‌شده است که هیچ فردی نتواند با مرطوب کردن مجدد سفال، نوشته‌های روی لوح را تغییر دهد. این شیوه، روش ساده‌ای برای انواع جلد‌های نگهدارنده‌ای که دارای مهر بود و نوشته‌ای داخل آن نگهداری یا ارسال می‌شد، به شمار می‌رفت.

فصلنامه هنر - شماره شصت و هشت

۲- سنگ نبشته استوانه با خط میخی

سنگ نبشته استوانه‌ای، یکی از مهم‌ترین بقایای عهد باستان خاور نزدیک است. این نوآوری در

آن زمان باعث تحول بازرگانی و تجارت شد و فرصت نخستین انسان برای ثبت تاریخ به شمار می‌رود. از خط میخی و ابزار نوشتن آن و همچنین لوح سفالین، تقریباً سه هزار سال، استفاده می‌شد. کاتبان برای نوشتن بسیاری از زبان‌های خاور نزدیک، خط میخی به کار می‌بردند و از آن برای ثبت قراردادهای بازرگانی، قوانین حقوقی و آثار ادبی، لوح‌های یادبود و متون اهدایی، استفاده می‌کردند. این لوح استوانه‌ای که به خط میخی نوشته شده است، هنگام بازسازی یکی از دیوارهای شهر بابل به دست آمده است.

۳- گلدانی با دهانه سه پره

قدیمی‌ترین گلدان‌های گرد و لعابی به ۱۵۰۰ سال پیش از میلاد مسیح (ع)، تعلق دارند و بیشتر در ناحیه غرب آسیا و مصر، یافت می‌شوند. این گلدان‌ها، از مخلوط ماسه یا سفال با یک ماده چسباننده آلی، ساخته شده و سپس لعاب داغی از شیشه (مخلوط سیلیس، آهک و یک ماده قلیایی) بر روی آن قرار می‌گرفت. پس از آن با استفاده از نوارهای شیشه‌ای رنگین، اشکال تزئینی روی آنها را ترسیم می‌کردند. این اشکال تقلیدی از اشکال تزئینی گلدان‌های فلزی و سنگی همان دوران بود.

به احتمال زیاد، این گلدان‌ها بسیار گران‌قیمت بوده‌اند، نه تنها به دلیل هزینه ساخت بالایی که داشتند، بلکه به این دلیل که از آنها برای نگهداری روغن‌ها و پودرهای خوشبو استفاده می‌شده است. به طور گسترده‌ای به اطراف صادر می‌شد و یکی از مراکز ساخت این نوع گلدان‌های شیشه‌ای سفید، جزیره رودز (متعلق به یونان) بود.

۴- تندیس یک زن

نخستین اشکال مجسمه‌های خاور نزدیک را تندیس‌های دست ساز و سفالی زن، مرد و افراد مجلس تشکیل می‌داده که دوام چندانی هم نداشته است. پیدایش این تندیس‌های سفالین مربوط به دوران نوسنگی بوده و در لایه‌های حفاری شده خاک مربوط به هزاره سوم تا اول پیش از میلاد، یافت شده‌اند.

بیشتر این نوع تندیس‌ها در بین‌النهرین و ایران، به ویژه در الام (واقع در خوزستان امروزی)، هم به صورت دست ساز و هم به صورت قالبی، ساخته می‌شده است. بسیاری از آنها مشابه یکدیگر هستند و به صورت انبوه تولید می‌شده‌اند.

۵- گلدانی کوچک با تزئین طناب مانندی در ناحیه گردن

گلدان‌های کوچک ساخته شده از سنگ صیقلی نیمه شفاف، همچون سنگ مرمر یا سنگ گچ، که برای نگهداری ضمادها، عطرها، گران‌قیمت و روغن‌های خوشبو، به کار می‌رفته است. این گلدان‌های ظریف با دهانه‌های کوچک، برای نخستین بار و با اشکال مختلف در مصر ساخته شد. بعدها در هزاره اول و دوم پیش از میلاد، به کرانه خاوری مدیترانه و خاور نزدیک راه پیدا کرد و ساخت آن مورد تقلید قرار گرفت.

شکل غیرطبیعی این گلدان را قاعده مسطح بزرگ، بدنه پهن و گردن باریک آن که به سمت

بیرون متمایل شده و دهانه‌ای کوچک دارد، نمایان می‌سازد. تزئین آن نیز، همانند سایر گلدان‌های سنگی از این دست، بسیار ساده و به شکل طنابی است که به دور گردن گلدان حلقه شده است. این نوع گلدان‌ها و محتویات درون آنها، بسیار ارزشمند بوده‌اند و حتی بعد از مرگ افراد نیز، در مقبره‌های آنها قرار داده می‌شده‌اند.

منبع: سایت موزه کارلوس (Cartos Museum).

پیش درآمدی بر هنر باستانی خاور نزدیک

مجموعه آثار هنری باستانی مربوط به خاور نزدیک در موزه هنری متروپولیتن، هم یک دوران باستان‌شناسی قدمت دار و هم یک قلمرو جغرافیایی وسیع را در بر گرفته است. این مجموعه مشتمل بر بیش از هفت هزار اثر هنری مربوط به هشت هزار سال پیش از میلاد مسیح (دوران نوسنگی) تا فتح اعراب و پیدایش دین اسلام در سال ۶۵۱ بعد از میلاد می‌شود. این آثار از مناطق بین‌النهرین باستان، ایران، سوریه، آناتولی و سرزمین‌های نواحی دریای خزر و دریای سیاه در شمال و شمال غرب شبه جزیره عربستان و نیز از غرب ترکیه، حاشیه دریای مدیترانه تا دره رود سند در پاکستان کنونی و هندوستان، گردآوری شده‌اند. جوامع موجود در سراسر خاور نزدیک باستان، به رغم ایجاد راه‌های ارتباطی، کالا‌های بازرگانی و سبک‌ها و مضامین هنری که در طی دوران‌های مختلف، دچار تحولات بسیار گشته‌اند، کماکان فرهنگ‌های خود را حفظ کرده‌اند. از ویژگی‌های مهم این مجموعه، که بیش از یک قرن از شکل‌گیری آن می‌گذرد، می‌توان به مجسمه‌های سومری، عاج‌های آناتولی، برنزهای ایرانی، آثار فلزی مربوط به عهد مفرغ در افغانستان و ترکمنستان امروزی، و گلدان‌های طلا و نقره تجملاتی مربوط به پادشاهان ساسانی، اشکانی و یونان باستان اشاره کرد. مجموعه بزرگی از تمبر و مهرهای استوانه‌ای مربوط به فرهنگ‌های مختلف عهد باستان خاور نزدیک، نیز در این موزه وجود دارد.

از نخستین اشیایی که در مجموعه خاور نزدیک موزه متروپولیتن قرار گرفت می‌توان کتیبه‌های نوشته شده با خط میخی، تمبر و مهرهای استوانه‌ای را برشمرد که در اواخر قرن نوزدهم، یافت شده‌اند.

در میان مشهورترین آثار این مجموعه یک سرآدین ساخته شده از طلا، سنگ لا جورود و عقیق قرمز، وجود دارد که نماد زن جوانی است که باید در گورستان سلطنتی شهر باستانی اور (در جنوب عراق امروزی) واقع در ناحیه بین‌النهرین قربانی می‌شد. (۲۵۰۰ - ۲۶۰۰ پیش از میلاد مسیح) سر یک پادشاه با ریش مجعد که از مس آرسنیک‌دار ساخته شده که احتمال می‌رود مربوط به نواحی غربی ایران باشد (۲۲۰۰ سال پیش از میلاد) تنها مجسمه مربوط به پادشاه سومریان، گودو، که بر نواحی جنوبی بین‌النهرین، ۲۱۰۰ سال پیش از میلاد مسیح، حکمرانی می‌کرد، و آثار زیبای دیگری از این دست، وجود دارد.

منبع: سایت موزه هنری متروپولیتن

آسیایی در دهه ۱۹۸۰، دوره اقتصاد رادیکالی و تغییرات سیاسی و اجتماعی دستخوش تغییر و تحول شده‌اند. این نوع عقاید، به یکی از مضامین اصلی آثار هنرمندان چینی مبدل شد، خواه در جمهوری خلق چین زندگی می‌کردند، خواه در تایوان و بیرون مرزها.

گانو مینگلو، سرپرست یکی از موزه‌های چین در قلب جنبش آوانگارد در جمهوری خلق چین و رویدادهای سال ۱۹۸۹ به سر می‌برد، برای آشکار ساختن نمادهای هویتی چین در اواخر قرن بیستم، به گردآوری تقریباً ۱۰۰ اثر از بیش از ۵۰ هنرمند چینی سراسر جهان از جمله هنرمندانی که در داخل کشور چین، تایوان، هنگ کنگ و بیرون از آسیا، فعالیت می‌کردند، پرداخت. این نخستین نمایشگاهی بود که بیشتر آثار چینی را از سراسر جهان، در خود جای داده بود و مفهوم فردیت و چینی بودن را در دنیایی جداگانه و دستخوش تحول هویت ملی و مدرن‌گرایی چندگانه، به معرض نمایش گذاشته بود.

در سال‌های ۱۹۹۰ - ۱۹۸۰، هنرمندان چینی، تحولات بی در پی سیاسی و اقتصادی را تجربه کردند که تأثیر این تحولات در آثار آنها به خوبی مشهود است. دوران آرمان‌گرایی، کلی‌گرایی، بیانیه‌های فردی و تعاریف جدیدی از کیفیت و ارزش هویت 'جمعی' در مقابله با تأثیراتی که فرهنگ غربی به جا نهاده بود.

در تایوان، موضوعات مربوط به ملی‌گرایی، به واسطه جنبش هنر مدرن در دهه ۱۹۶۰، احیای سبک‌های بومی در دهه ۱۹۷۰ و هماهنگ‌سازی آنها با سبک‌های بین‌المللی جهان هنر در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰، شکل گرفت. هنرمندان چینی - هنگ کنگی، با بازگشت به چین، با ساختارهای فرهنگی نشأت گرفته از تاریخ این کشور مواجه شدند، و آنها را در آثار خود متجلی ساختند.

منبع: مجله بین‌المللی هنرهای تجسمی

www. eapgroup.com - The International Magazine of the Visual Arts.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی